

”De usynlige”

En forskningsrapport om bruk av ulovlige
hjelpemidler på prøver.

Holberg i skolen - Langhaugen VGS 2010

Av: Andreas Helland, Sondre Undertun og Katrine Flaatten

Forord

Denne forskningsrapporten er laget i forbindelse med Holbergprosjektet i skolen av tre elever i andreklasser på Langhaugen Videregående skole i Bergen. Hvem skulle trodd at det som startet med en liten ide, ville ende opp som en utfyllende rapport som denne?

Å få muligheten til å forske på alt fra snegler til romskip, var ikke den enkleste oppgaven i verden. Der finnes over 400 ulike arter av snegler og opptil flere månelandinger, så hva i all verden skulle noen skoleelever fra Langhaugen forske på? Etter mye diskusjon endte vi til slutt opp med temaet *juksing*. Hvorfor? Mye av grunnen er den pågående digitaliseringen av den norske skolen. Vi lurte på hvilke konsekvenser dette har når det gjelder bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver. Er det blitt enklere enn tidligere å slippe fra juksing ustraffet, nå som ubegrenset informasjon kun er et tastetrykk unna? Vi ville også finne ut hvilke etiske dilemmaer bruk av ulovlige hjelpemidler innebærer.

Vi synes det er interessant å forske på juksing fordi vårt inntrykk som elever er at dette er et utbredt fenomen, ikke bare på Langhaugen men blant ungdom generelt. På skolen vår har lærerne lav toleranse for juks og de negative sanksjonene ved å bli tatt for bruk av ulovlige hjelpemidler ved skolen er strenge. Vi følte det ville være interessant å sammenligne lærernes antakelser om forekomsten av juksing, med den faktiske utbredelsen.

Vi har valgt å bruke både kvantitativ og kvalitativ metode i undersøkelsen. Den kvantitative undersøkelsen fant sted ved at vi delte ut spørreskjemaer til 135 elever ved skolen. Med dette fikk vi et generelt overblikk over utbredelse og holdninger til bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver. Den kvalitative undersøkelsen bygget på funnene av den kvantitative undersøkelsen, der vi også gikk i dybden på de ulike temaene. Vi hadde et lengre intervju med to lærere som jobber på Langhaugen VGS, og et gruppeintervju med to elever, også fra Langhaugen videregående skole.

Vi har fått god hjelp og veiledning av vår sosiologilærer Magnhild Hillestad, samt hennes kolleger som har latt oss intervju dem og dele ut spørreskjemaer i klassene deres. Vi vil rette en stor takk til disse og alle andre som har tatt seg bryet med å besvare spørreundersøkelsen vår.

Enjoy!

*

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Problemstillinger og metode	1
1.1 Problemstillinger	1
1.2 Metodevalg	1
1.2.1 Kvantitativ metode	2
1.2.2 Kvalitativmetode	3
1.3 Validitet	4
Kapittel 2: Bakgrunnsinformasjon	6
2.1 Hva er juksing	6
2.2 Tidligere forskningsarbeid	6
Kapittel 3: Presentasjon og analyse av resultater	8
3.1 Omfang av bruk av ulovlige hjelpemidler	8
3.2 Lærernes oppfatning av juks	9
3.3 Kjønnsmessige forskjeller	10
3.4 Teknologiske hjelpemidler og juks	13
3.5 Elevers holdning til juks	15
3.6 Elevers samvittighetskval etter juksing	17
3.7 Prestasjonspress som mulig årsaksforklaring	19
Kapittel 4: Konklusjon	21
4.1 Oppsummering av studiens viktigste funn	21
4.2 Konklusjon	23

Kildeliste

Vedlegg

Vedlegg 1: Øvrige tabeller fra den kvantitative undersøkelsen

Vedlegg 2: Spørreundersøkelse til elevene

Vedlegg 3: Spørreundersøkelse til lærerne

Vedlegg 4: Intervjuguide elever

Vedlegg 5: Intervjuguide lærere

Kapittel 1

PROBLEMSTILLINGER

1.1 Problemstillinger

En problemstilling er en spissformulering av hva du skal undersøke. Nærmere bestemt en formulering av det spørsmålet du søker svar på (Tove Pettersen, 1996: 49). Innenfor temaet "juksing i skolen", har vi valgt å ta utgangspunkt i følgende problemstilling:

"I hvor stort omfang benytter allmennelever på Langhaugen videregående skole ulovlige hjelpemidler på prøver, og hvilke holdninger har lærere og elever til fenomenet juksing?"

I denne forskningsrapporten ønsker vi ikke hovedsakelig å rette søkelyset mot hvor mange som bruker ulovlige hjelpemidler på prøver, men *hvorfor* og hvilke holdninger elevene har ovenfor juksing på prøver. Vi ønsker også å undersøke i hvilken grad datamaskin er et hjelpemiddel som gjør det enklere å jukse på prøver.

Vi har utformet syv underproblemstillinger for å utdype vår hovedproblemstilling.

"I hvor stor grad bruker elever på Langhaugen VGS ulovlige hjelpemidler på prøver?"

"Har lærerne en annen oppfatning av omfanget, enn det elevene viser i undersøkelsen?"

"Er det forskjell på jenter og gutter med hensyn til forekomst av, og holdning til, juks?"

"Føler både lærere og elever at det blir enklere å jukse med datamaskin som hjelpemidler?"

"Føler elevene det er greit å bruke ulovlige hjelpemidler på prøver?"

"Får elevene dårlig samvittighet etter å ha brukt ulovlige hjelpemidler?"

"Jukser elever i fagene, som en følge av et økende prestasjonspress?"

Kapittel 2

BAKGRUNNSINFORMASJON

2.1 Hva er juksing?

Før vi tar fatt på oppgaven med å besvare belyse problemstilling, vil det være relevant å definere hva vi legger i ordet juksing. I teorien kan dette ordet brukes i mange sammenhenger. Noen eksempler er juksing på skatten, i trafikken og mot sin husband (*cheating*).

I denne forskningsrapporten vil vi definere juksing på en prøve som "*å gå utenom de reglene læreren har satt for bruk av hjelpemidler på prøven.*" Å støtte seg på tidligere notater på en prøve eller heldagsprøve, dersom læreren i forkant har underrettet elevene om at dokumenter på dataen vil være tillatt, vil ikke dette i vår forstand defineres som juks. Det er i de tilfellene der læreren har gitt klar beskjed om at dokumenter på data *ikke* er tillatt, dette vil falle under definisjonen av juks.

Før vi gjennomførte den kvantitative og kvalitative undersøkelsen, informerte vi intervjuobjektene om hva vi definerer som juks.

2.2 Tidligere forskningsarbeid

Ved søk etter relevant og valid forskning på temaet "juks i skolen" på internett, var funnene overraskende få. Av de treffene vi fikk, legger mange fram påstander hvor de *antar* at et større antall elever jukser, men de færreste har konkrete data å støtte sine påstander på (Meland, 2005). Heller ikke på Bergen offentlige bibliotek var det mye å finne om emnet.

Generelt viser det seg at flere og flere blir tatt for bruk av ulovlige hjelpemidler, og da ikke bare ved prøver, men også ved eksamener og årsoppgaver ved høyere studier. I 2008 ble det blant annet ved Det Juridiske Fakultetet ved Universitet i Bergen mistenkt 205 jusstudenter for juks (Bjørnstad, 2008) Kartlegging av utbredelsen av juks ved Universitetet i Oslo, viser tilsvarende tendenser. En undersøkelse gjort av Sentio Research Norge for Universitas, som blant annet jobber med innsamling og bearbeiding for Statistisk Sentralbyrå, (politikkavisen, 2007 "Sentio Research Norge overtar") viser at 1 av 20 elever har jukset på eksamen ved UiO (Barbøgen, 2010)

På nettcyklopedien, Wikipedia, kan vi lese at juksing forekommer blant 20 % av elevene i den amerikanske skolen allerede fra barneskolen, og at den øker til hele 70 %

ved den Videregående skolen (2009 "Akademisk uredelighet"). Spørsmålet er likevel i hvor stor grad dette er relevant for vår forskning i *Norge*?

Omfattende studier fra 1997 viser at i 37 % av norske etterretninger fra forskere innen naturvitenskap og samfunnsfag, er det til en viss grad er fabrikkerte data (Forskning- og innovasjonsstyrtelsen, 2007). Omfattende studier fra 1997 viser at i 37 % av norske etterretninger fra forskere innen naturvitenskap og samfunnsfag, er det til en viss grad fabrikkert data. Vi føler dette i liten grad kan knyttes opp mot bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver, sett at det her er mer snakk om fabrikkering av data, mens vår studie knytter seg mer mot juksing på *prøver* i den videregående skole.

Ingen av de tidligere forskningsprosjektene vi har funnet, har eksplisitt tatt for seg spørsmålet om det blir enklere å jukse ved bruk av *teknologiske hjelpemidler*. Vi vil dermed ikke ha noen form for tidligere data å kunne sammenlikne våre resultater med. Det er viktig å fastsette at vår forskning kun representerer elever på Langhaugen VGS, og ikke "den gjennomsnittlige elev" på andre skoler i inn og utland.

Vi kan oppsummere med at det i liten grad finnes relevant forskning knyttet opp til bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver i den videregående skolen. Vi kan til en viss grad trekke likhetstrekk mellom juksing ved universitetet og juksing på ungdomskolen, men dette er ikke noe vi kommer til å gå nærmere inn på i denne forskningsrapporten. Det undersøkelser viser er at juksing er et utbredt fenomen i flere vitenskapelige sammenhenger, og ikke noe som er særegent for den norsk grunnskolen og videregående skolen.

Kapittel 3

Metode

3.1 Metodevalg

Det var viktig for oss å velge de fremgangsmåtene som i størst mulig grad ville hjelpe oss å besvare problemstillingen. Som et resultat av dette har vi anvendt både kvalitativ, og kvantitativ metode for å skaffe et helhetlig bilde av "juksing", og ulike holdninger til dette. Ved bruk av kvantitativ metode ønsket vi å få en bred oversikt over et stort antall enheter, som vi senere gikk i dybden i ved kvalitativ metode. Da fikk vi en dypere forståelse av temaet.

For å kunne belyse teamet vårt mer presist, har vi valgt å basere undersøkelsene våre både på elever og lærere. På denne måten har vi kunnet undersøke temaet både fra lærernes og elevenes standpunkter, noe som har gitt oss en bredere oversikt over emnet. Ved å kombinere disse to metodene har vi også redusert faren for feilaktige resultater.

3.2 Kvantitativ metode

Vi begynte med å utforme en kvantitativ undersøkelse i form av et spørreskjema. Kvantitativ vil si målbare størrelser. Kvantitativ metode brukes for å måle verdien av målbare variabler, og som et utgangspunkt for å falsifisere hypoteser (Olaisen og Johannessen 1995: 115)

Vi ønsket som et utgangspunkt å få et mer helhetlig bilde av omfanget vedrørende bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver, og hvilke hjelpemidler det i så fall var snakk om. Det var viktig for oss å ikke bare se på det faktiske omfanget av juksing på skolen, men også elevens og læreres holdninger vedrørende juksing. Ved bruk kvantitative metoden leverte vi ut spørreskjemaer til elevene, fordelt jevnt utover de forskjellige klassetrinnene. For å fokusere på et troverdig og validert utvalg trakk vi tilfeldig to klasser fra hvert klassetrinn på Langhaugen VGS. Alle elever som var representert da undersøkelsen ble utlevert, svarte. Vi fikk 135 besvarte skjema, av totalt 168 elever i disse klassene; en svarprosent på 80. Skjema ble besvart anonymt. Hos lærerne fikk vi besvart 12 spørreskjema av totalt 50 lærere, en svarprosent på 24.

I spørreskjemaet til elevene stilte vi følgende spørsmål: *"I hvor stort omfang bruker du hjelpemidler som ikke er tillatt", "Hvis du har benyttet deg av hjelpemidler, hvilke?" og "Føler du det blir enklere å bruke hjelpemidler som ikke er tillat, når prøvene er på data?"*.

De kunne krysse av ulike svaralternativer, se kopi av skjemaet vedlegg 2. I tillegg presenterte vi fem påstander som gjenspeilet hvilke holdninger personene hadde til juks, og ba dem angi i hvor stor grad den enkelte påstand passet for dem. Vi hadde også med bakgrunnsvariabler som kjønn og klasstrinn, slik at det var mulig å evaluere resultatene i bearbeidingen av analyse materialet.

Når det gjelder spørreskjemaet som vi leverte til lærerne, valgte vi å fokusere på i hvor stor grad de tror juksing utføres på Langhaugen, se vedlegg 3. I tillegg hadde vi stort fokus på lærernes holdninger til elever som jukser og på hvilken oppfatning de hadde når det gjelder elevenes holdning til juks. Vi spurte også om i hvilken grad de mener det blir enklere for elevene å jukse dersom det blir brukt digitale hjelpemidler på prøven. De to spørreskjemaene var utformet likest mulig, for å lettere kunne sammenligne elever og læreres vurdering av problemet.

For å bearbeide dataene har vi brukt programmet NSD-stat versjon 1.3. Ved hjelp av dette programmet har vi kunnet fremstille og analysere dataene på en oversiktlig og grundig måte.

Hvis vi skulle gjort den kvantitative delen om igjen ville vi gjort noen små forandringer. For det første var vi ikke klar over NSD-stat sin begrensning knyttet til at det ikke er mulig å stille spørsmål hvor det kan avgis flere svar. Det var også begrenset hvor mange lærere som svarte på undersøkelsen, og det hadde bedret generaliserbarheten med et større utvalg av lærere. Mange lærere følte ikke at en undersøkelse knyttet til juksing på prøver angikk dem, og da spesielt realfagslærerne, som ikke har noen prøver på data.

På spørsmålet *"I hvor stort omfang bruker du hjelpemidler som ikke er tillatt på prøver"* har vi i ettertid sett det som formålstjenelig å ha "av og til" som svaralternativ, noe flere av elevene også etterlyste. Vi antar at flere lærere og elever har svart "sjeldent" der de trolig ville ha svart "av og til", dersom dette hadde vært et svaralternativ.

Vi har valgt å basere den kvalitative metoden på resultater og inntrykket den kvantitative metoden har skapt.

3.3 Kvalitativ metode

Etter den kvantitative undersøkelsen var gjennomført, startet vi med den kvalitative delen av prosjektet i form av at vi utformet en intervjuguide, se vedlegg 4 og 5.

Ved nærmere undersøkelse av funnene fra spørreundersøkelsen, oppstod det flere spørsmål vi ønsket å få besvart. Det var viktig for oss å utforme de kvalitative

intervjuene som et resultat av de mest iøynefallende resultatene fra den kvantitative undersøkelsen. På denne måten ville vi ha mer å bygge forskningsrapporten vår på enn tall, som alene ikke gir et fullstendig bilde av virkeligheten. Vi ville ikke bare vite i hvor stor grad det blir brukt ulovlige hjelpemidler på prøver, men *hvorfor*.

Kvalitativ metode er en fremgangsmåte for innhenting av opplysninger der man går tett inn på noen få personer, som du deretter undersøker svært grundig og inngående (Andresen, Henningsen og Kval, 2007:59). Vår bruk av kvalitativ metode har vært intervjuer. Vi utførte et gruppeintervju med to elever, "Oda" og "Petter"¹, og personlige intervjuer med to lærere, "Karen" og "Henrik". Intervjuene ble tatt opp på bånd, og senere transkribert. De mest sentrale funnene vil bli fremstilt som sitater i forskningsrapportens analysedel.

Alle de tre intervjuene vi gjennomførte, både gruppeintervjuet og de personlige intervjuene, ble utført med semistrukturert teknikk i henhold til en intervjuguide vi hadde laget på forhånd (se vedlegg 3 og 4 mhp. elever og lærere respektivt). Informantene ble utvalgt slik at vi fikk dybdeintervjuet både en gutt og en jente samt en ung og en godt voksen lærer. Alle informantene var velreflekterte og intervjuene forløp seg greit. Vi føler disse intervjuene i stor grad bidro til å belyse problemstillingen vår på en mer helhetlig måte. Spesielt interessant var det å få belyst temaet fra to ulike vinkler – fra eleven som sitter bak pulten, og læreren som står ved kateteret.

3.4 Validitet

For å oppnå akseptabel validitet er det viktig å tilfredsstille visse krav. "Validitet er sammenhengen mellom variabelen vi ønsker å komme frem til og variabelen vi faktisk måler" (Anne Grønlie, Stein Lyder Flood, 2008: 339). Det er med andre ord en beskrivelse på hvor gyldig undersøkelsen er.

For å oppnå høy validitetsgrad hadde vi stort fokus på å formulere det kvantitative spørreskjemaet presist og enkelt, slik at det var lett for elevene å forstå.

Da blir skjemaet lettere å besvare, og det er større sjanse for at vi får svar på nettopp det vi spurte om. Det var da også viktig for oss at spørsmålene på den kvantitative delen hadde en direkte sammenheng med hovedtrekkene i problemstillingene våre.

¹Intervjuobjektene er her anonymisert

For å sikre høy validitetsgrad, er det også viktig å eliminere andre feilkilder. Her er blant annet utvalget viktig. Når det gjaldt bruk av den kvantitative metoden hadde vi et utvalg som tilsvarer ca 2/7 av Langhaugen sine elever. Validitetsgraden hos lærerne var heller middels. Vi fikk inn 12 besvarte spørreskjema, noe som tilsvarer ca 1/7 av lærerstaben. Vi burde nok ha informert lærerne bedre om undersøkelsen, og betydning av at også de deltok. Resultatene vi fikk representerer et utvalg av lærerne, kanskje de mest pliktoppfylgende heller enn et bredt spekter av lærerbestanden på Langhaugen VGS.

På den kvalitative delen av forskningsprosjektet, hadde vi et utvalg på to lærere og to elever. Vi varierte både kjønn, og hos lærerne tidligere arbeidserfaring. Dette er et utvalg vi gjerne skulle sett hadde vært større, men begrenset kapasitet gjorde at vi ikke hadde mulighet til å ha flere informanter, i og med at kvalitative undersøkelser er såpass tidkrevende.

Som et siste validitetskriterium, må vi spørre oss om hvor ærlig utvalget vårt egentlig svarte. I både den kvalitative og kvantitative metoden har vi prøvd å begrense denne feilkilden ved å understreke veldig tydelig at undersøkelsen skulle være helt anonym. Vi ba bevisst lærerne om å tre ut av klasserommet mens elevene svarte på den kvantitative spørreundersøkelsen. Juksing er et kontroversielt og for mange et sensitivt tema, og derfor har vi grunn til å tro at selv om det ble framhevet at undersøkelsen var helt anonym, svarte ikke absolutt *alle* helt ærlig. Når det gjelder ærlighet er det også et spørsmål om hvor seriøst informantene i utvalget vårt tok undersøkelsen.

De kvalitative intervjuene ble alle gjennomført av én intervjuer. Vi utførte ett gruppeintervju med de to elevinformantene sammen, og intervjuer med lærerne enkeltvis. Informantene ble lovet anonymitet, og videre gitt fiktive navn i transkriptet. Identiteten deres er kun kjent for de tre prosjektmedarbeiderne. Intervjuenes forløp bar preg av oppriktighet og samarbeidsvillighet, og vårt inntrykk var at informantene svarte ærlig.

Hvorvidt undersøkelsen vår reflekterer hvordan det er generelt på norske videregående skoler, vet vi ikke noe om. Vi mener undersøkelsen er representativ for Langhaugen VGS sin elevpopulasjon. Studien vår kan ha lav validitet på andre skoler både i Bergen og på landsbasis. Dette er fordi hver skole har forskjellig sammensetning av elever, som alle har ulik sosial bakgrunn, og forskjellig kultur med hensyn på juks og bruk av datamaskin.

Kapittel 4

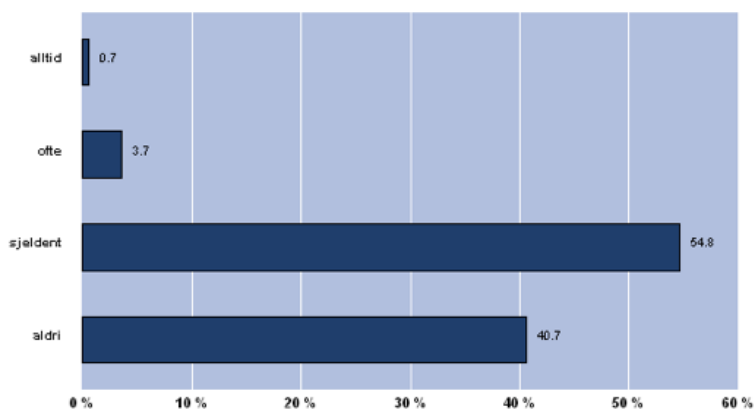
PRESENTASJON OG ANALYSE AV RESULTATER

4.1 OMFANG AV BRUK AV ULOVLIGE HJELPEMIDLER

Underproblemstilling: "I hvor stor grad bruker elever på Langhaugen VGS ulovlige hjelpemidler på prøver?"

Hypotese: Bruk av ulovlige hjelpemidler er utbredt på prøver i videregående skole

Spørsmål i spørreskjema: I hvor stort omfang bruker du hjelpemidler som ikke er tillat på prøver (juks) ?

Undersøkelsen vår viser at i 59.2% av tilfellene har elevene i større eller mindre grad brukt ulovlige hjelpemidler på prøver. Her svarer 54.4% at de har iukset "sjeldent".

Disse funnene underbygger også resultatene fra det kvalitative gruppeintervjuet. Begge intervjuobjektene gav uttrykk for at både de og deres venner har brukt ulovlige hjelpemidler på prøver.

"Vel, dette var litt flaut, ja jeg må vel innrømme at jeg jukser av og til". - "Oda"

"Jeg kjenner mange som jukser" - "Petter"

"Petter" erkjente selv at han også ved flere anledninger har benyttet ulovlige hjelpemidler på prøver.

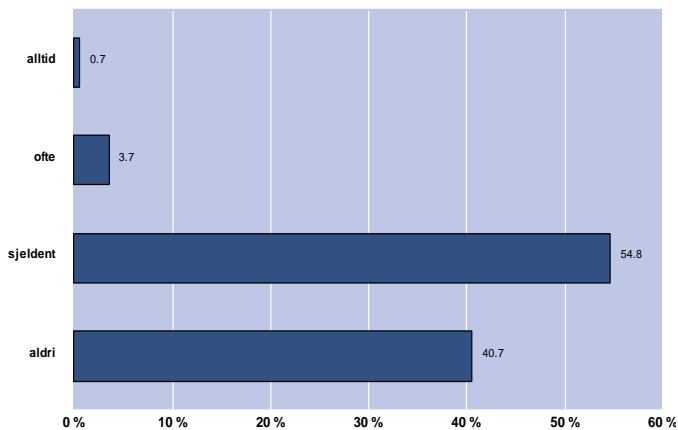
Vi kan konkludere med at en større andel av elevene har jukset i større eller mindre grad. Dette stemmer godt med våre erfaringer som elever, der vi ved flere anledninger har opplevd at medelever har jukset på prøver, og resultatene samsvarer med hypotesen. Vi har valgt å se på de kjønnsmessige forskjellene i et eget delkapittel, se 3.3 om "Kjønnsmessige forhold".

4.2 LÆRERNES OPPFATNING AV JUKS

Underproblemstilling: "Har lærerne en annen oppfatning av omfanget, enn det elevene viser i undersøkelsen?"

Hypotese: Omfanget av juks fra elevenes side er større enn det lærerne tror.

Spørsmål i spørreskjema elever: "I hvor stort omfang bruker du hjelpemidler som ikke er tillat på prøver (juks)?"

Grafen viser elevenes svar på spørsmålet: "I hvor stort omfang bruker du hjelpemidler som ikke er tillat på prøver (juks)?" Her ser vi at godt over halvparten av elevene jukser, (se også 3.1)

Men hvordan er lærernes oppfatning av omfanget av jukking på Langhaugen VGS? Vi spurte lærerne det samme spørsmålet: "I hvor stort omfang opplever du at det blir brukt hjelpemidler som ikke er tillat på prøver (juks)?" I den kvalitative undersøkelsen fikk vi følgende svar:

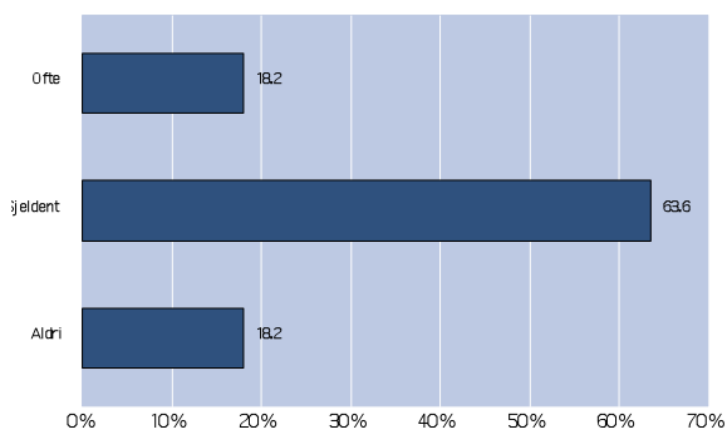
"Jeg tror det blir jukset mer enn vi vet om"

- "Karen" (lærer)

"Jeg tror vi lærere bare ser toppen av isfjellet"

- "Karen" (lærer)

Spørsmål i spørreskjema lærere: "I hvor stort omfang opplever du at det blir brukt hjelpemidler som ikke er tillat på prøver (juks)?"

Denne grafen viser at bare 18,2 % av lærerne mener at det ofte forekommer juks på prøvene. Når diagrammene blir fremstilt på denne måten, kan det se ut som det foregår mye mer juks enn det lærerne ser for seg.

Det vi spesifikt må se på da, er at det fra lærerne sin side er et klassesperspektiv, men at det fra elevene sin side er et individualperspektiv. På Langhaugen VGS er det omtrent 27 elever i hver klasse, og 59.2 % av disse elevene jukser sjeldent eller oftere. Vi kan dermed anta at det forekommer bruk av ulovlige hjelpemidler på bortimot hver prøve.

Som et resultat av vår kvantitative spørreundersøkelse hos lærere og elever, viser det seg at bruken av ulovlige hjelpemidler er mye større enn det lærerne ser for seg. Ingen av lærerne svarte at det "alltid" foregikk juks og bare 18,2 % av de spurte mente det ofte foregikk juks på prøver. Vi ser her at det forekommer et stort sprik mellom lærernes oppfatning av juks og de faktiske forholdene. Dette kommer også frem i dybdeintervjuet med en av lærerne som sier:

"Egentlig er det veldig vanskelig å vite hvor mange som jukser" - "Henrik" (lærer)

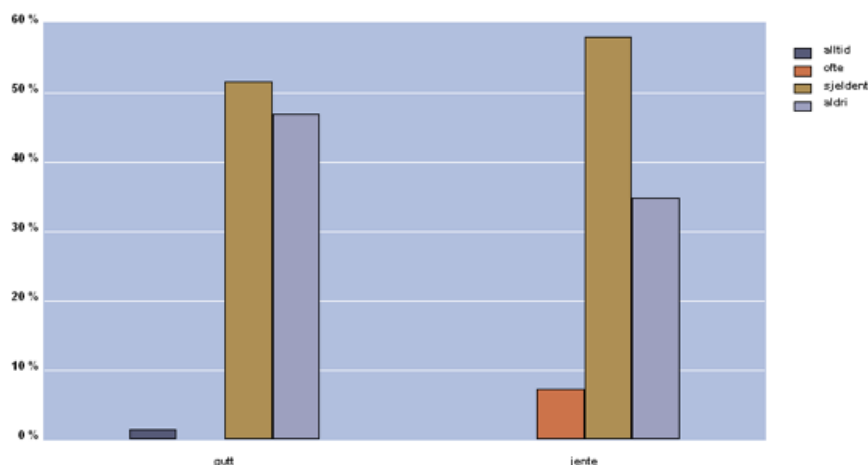
Av de kvalitative intervjuene hos lærerne, har vi fått inntrykk av at det er vanskelig for dem å kunne vite det faktiske omfanget av juksing. Dette er et resultat av at de kun har kjennskap til de elevene som faktisk har blitt tatt i juks, og ikke alle dem som har sluppet unna med det.

4.3 KJØNSMESSIGE FORSKJELLER

Underproblemstilling: *"Er det forskjell på jenter og gutter med hensyn til forekomst av og holdninger til juks?"*

Hypotese: Vi tror gutter jukser i et større omfang enn det jenter gjør, og at det i større grad er sosial aksept av gutter som jukser.

Spørsmål i spørreskjema: I hvor omfang bruker du hjelpemidler som ikke er tillatt på prøver (juks)?

Ved nærmere undersøkelser viser det seg at jenter i større grad enn gutter bruker ulovlige hjelpemidler på prøver.

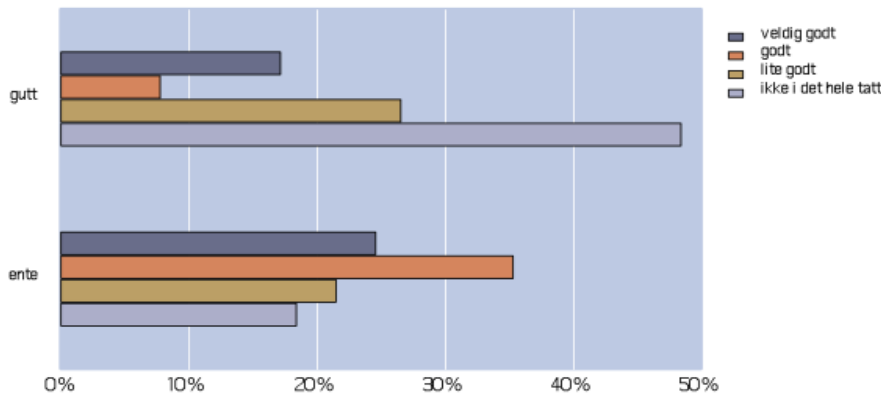
Undersøkelsen vår viser at 65.2 % av jentene jukser i større eller mindre grad, som er 12.2% mer enn for guttene. I den kvalitative undersøkelsene gav også intervjuobjektene uttrykk for at jenter i stor grad også jukser, men at de holder det mer for seg selv:

"Jenter er kanskje litt mer flau over at de jukser enn gutter" - "Petter"

"Jeg tror gutter er mer åpne om at de jukser, men at det er like"

Dette bryter med vår hypotese, der vi antok at gutter i større grad enn jenter jukser på prøver. Noe av grunnen til dette, som kom frem i den kvalitative undersøkelsen, kan komme av at det forekommer større grad av sosial aksept for gutter som jukser. Dette fører til at jenter gjerne holder det mer for seg selv, dersom de velger å bruke ulovlige hjelpemidler på en eller flere prøver.

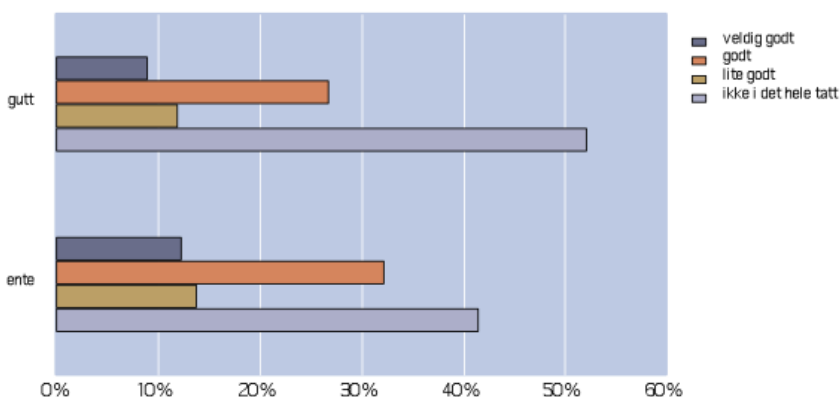
Spørsmål i spørreskjema: Påstand: Jeg får dårlig samvittighet etter å ha jukset på

Her viser grafen differansene mellom gutter og jenters samvittighetskval. Ved avlesning ser vi at 60.0 % av jentene føler påstanden passer ”godt”

”veldig godt”, mens kun 25.5% av guttene mener det samme. Til tross for at jentene i mye større grad enn guttene opplever dårlig samvittighet etter å ha jukset på prøver, er det likevel jenter som i størst grad benytter ulovlige hjelpemidler på prøver.¹

Spørsmål i spørreskjema: Jeg jukser fordi presset på skolen blir for stort. (*passer godt/godt/lite godt/ikke i det hele tatt*)

Av undersøkelsen kan vi lese at 44.6 % av jentene føler påstanden passer ”godt” eller ”veldig godt”, mens 35.9 % av guttene mener det samme.

Med andre ord viser det seg at jenter i større grad enn gutter jukser som følge av prestasjonspress på skolen. At jenter generelt sett gjør det bedre enn gutter i de fleste fag på den videregående skolen er et faktum (SSB: gjennomsnittlige karakterer, 2009). At jenter da jukser i et større omfang enn gutter, kan komme av at de stiller større krav til seg selv. De som da ikke klarer å imøtekomme disse forventningene, velger da å ta i bruk ulovlige hjelpemidler på prøver. Denne teorien bygger også på resultatene fra det

kvalitative gruppeintervjuet, der intervjuobjektene gir uttrykk for høyere sosial aksept blant gutter som gjør det dårlig på skolen enn for jenter (SSB, 2009).

"Det er lettere for en gutt å si at han fikk 2 på en prøve"

- "Oda"

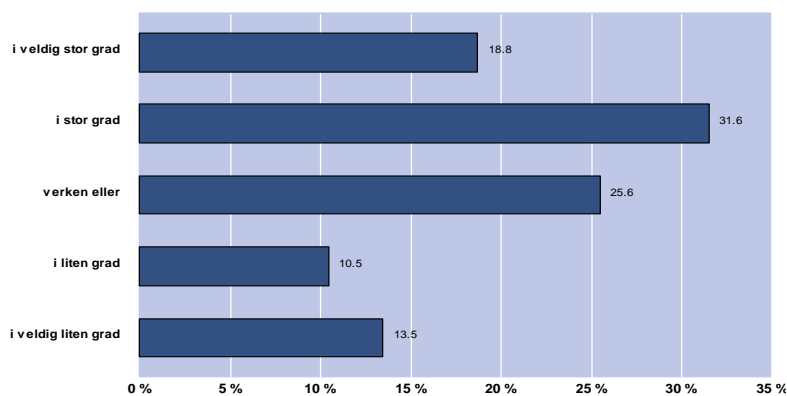
Når vi ser at jenter jukser i betydelig høyere grad enn gutter samtidig som de opplever et høyere prestasjonskrev kan det være naturlig å se de to forholdene i sammenheng: at stort prestasjonskrav gir større grad av juks og følges av større grad av dårlig samvittighet.

4.4 TEKNOLOGISKE HJELPEMIDLER OG JUKS

Underproblemstilling: *"Føler både lærere og elever det blir enklere å jukse med datamaskin som hjelpemiddel"*

Hypotese: Vi tror elever føler ulovlige hjelpemidler blir mer tilgjengelig på prøver som er på data, mens lærerne ikke er så engstelige for dette.

Spørsmål i spørreskjema elever: *"Føler du det blir enklere å bruke hjelpemidler som ikke er tillat, når prøvene er på data?"*

Den kvantitative undersøkelse blant elevene, viser at hele 50.4 % mener det i stor eller veldig stor grad blir enklere å jukse når prøvene er på data, mot kun 24.0% som i liten grad og i veldig liten grad mener det samme.

Også i det kvalitative gruppeintervjuet med elevene, får

vi et inntrykk av at de mener datamaskinen gjøre det enklere å jukse seg til en bedre karakter:

"Jeg sendte vekk nynorsktentamen min og har alltid sendt inn norsktentamen min til folk jeg kjenner som har rettet den [...] det er jo klart at det er lettere på data" – "Petter"

I det kvalitative intervjuet gav intervjuobjektene uttrykk for at en av grunnene til at datamaskin gjør det enklere for elevene å jukse, er at lærerne og skolen ikke tar nok ansvar for å forhindre det. Det blir nesten så enkelt å bruke ulovlige hjelpemidler under prøven, at det for mange virker tåpelig å ikke nyttiggjøre seg det.

¹ Mer om elevenes samvittighetskval i delkapittel 3.6 om "Elevers samvittighetskval angående juksing på prøver"

² Mer om prestasjonspress som mulig årsaksforklaring i delkapittel 3.7

Dette stemmer godt med våre erfaringer som elever, og underbygger også hypotesen. En av elevene fra den kvalitative undersøkelsen sa blant annet:

"Jeg føler det blir enklere å jukse på data"

- "Oda"

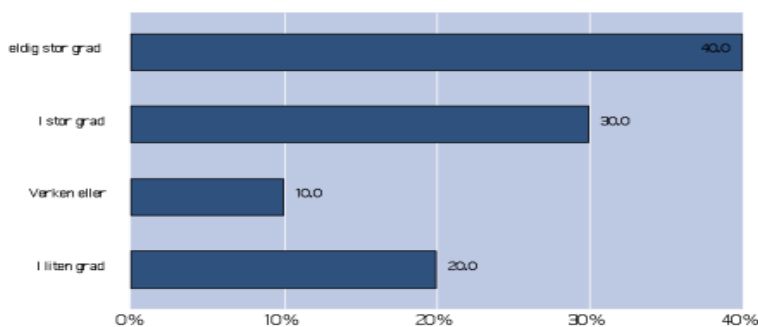
I vårt kvantitative spørreskjema hos elevene, spurte vi også hvilke hjelpemidler de har benyttet ved juksing. Her hadde elevene mulighet til å krysse av for ulike hjelpemidler vi antok hadde blitt brukt ved juksing: *jukselapp/skriblerier, mobil, dokumenter på data, internett og kommunikasjon*, se tabell under. Her er det spesielt dokumenter på data og internett som knytter seg til datamaskin.

Hjelpemiddel brukt til juks	Prosentandel
Jukselapp/skriblerier	27.9 %
Mobil	11.8 %
Dokumenter på data	30.9 %
Internett	22.8 %
Kommunikasjon	28.7 %
Annet	14.0 %

Tabellen viser at 30.9% av elevene krysset av for at de har benyttet dokumenter på data, og 22.8% har brukt internett¹. Under "kommunikasjon" er det usikkert om elevene har tolket dette i retning kommunikasjon på data, eller kommunikasjon med andre elever.

Resultatene viser i alle fall at det er en til dels svært stor andel av elevene som benytter IT-hjelpemidler til juks, noe som ikke var mulig før digitale medier fantes tilgjengelig i klasserommet!

Spørsmål i spørreskjema til lærere: "Opplever du det blir enklere for dine elever å bruke hjelpemidler som ikke er tillat, når prøvene er på data?"

I den kvantitative undersøkelsen spurte vi også lærerne om deres forholdt til datamaskin og bruk av ulovlige hjelpemidler.

I likhet med elevene, føler også lærerne det blir enklere å jukse dersom prøvene er på data. Av lærerne mener 70.0% at det "i stor grad" eller "i veldig stor grad" blir enklere å jukse, dersom prøven er på datamaskin. Det er heller ingen av lærerne som "i veldig liten grad" mener det blir enklere å jukse dersom prøven er på datamaskin. Dette kommer også opp i vår kvalitative undersøkelse med lærerne, der intervjuobjektene her også mener prøver på datamaskin gjør det enklere å jukse, og bryter med vår hypotese om at

lærerne ikke i så stor grad skulle føle dette som problematisk. Fra intervjuet med en av lærerne kom det blant annet opp at lærerne har mindre kontroll over elevene:

Nå etter at vi fikk disse pc-ene så har du veldig liten kontroll om eleven har notater som de ikke skulle ha tilgang på"

- "Henrik" (lærer)

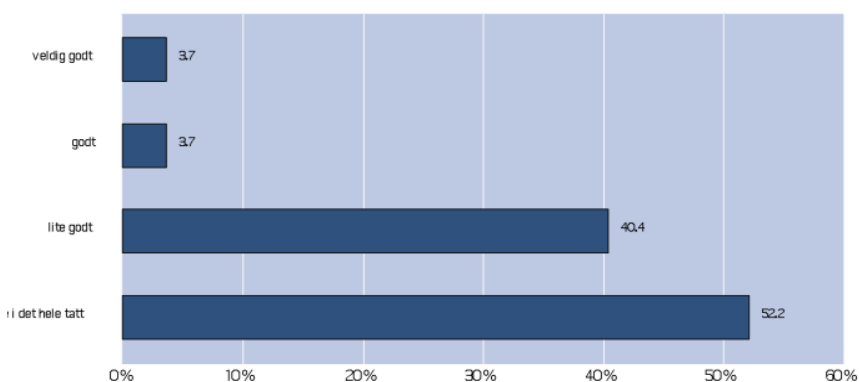
Vi kan konkludere med at både lærere og elever mener det i stor grad blir enklere å jukse dersom prøvene er på data. Dette kan forklares ved hyppig datamaskinbruk i skolen. De lagrer en mengde informasjon på den maskinen som så benyttes ved prøver. Det blir til en viss grad naturlig at det hjelpemiddelet som er mest brukt i skolesammenheng, også kan bli mye misbrukt for å oppnå en bedre faglig vurdering. "Ledighet gjør tyv" gjelder også i datatidsalderen! Man kan stille spørsmålstegn til den store statlig satsing på teknologiske hjelpemidler i skolen, når både lærere og elever mener datamaskin i stor grad gjør det enklere å jukse seg til bedre faglige tilbakemeldinger.

4.5 ELEVERS HOLDNING TIL JUKE

Underproblemstilling: "Føler elevene det er greit å bruke ulovlige hjelpemidler på prøver?"

Hypotese: Vi tror at mange av elevene føler det er greit å jukse, så lenge det ikke medfører noen negative konsekvenser.

Spørsmål i spørreskjema: Påstand: Det er greit å jukse på prøver (*passer godt/godt/lite godt/ikke i det hele tatt*)

Tabellen viser hvor godt elevene føler påstanden "det er greit å jukse på prøver" passer for dem. Ved første øyekast er det tydelig at majoriteten av elevene ikke mener det er greit å jukse på prøver.

Resultatene viser at 92.6 % av elevene mener påstanden passer "lite godt" eller "ikke i det hele tatt". Med andre ord betyr dette at de nærmere 60 prosent som jukser på prøver², selv føler det de gjør ikke er riktig. Disse resultatene samsvarer ikke med vår hypotese, der vi antok at elevene i større grad ville føle det var greit å jukse.

¹Her blir prosentandelen høyere enn 100%, fordi elevene hadde anledning til å svare på mer enn ett alternativ.

²Se kap. 3.1 om "Omfang av bruk av ulovlige hjelpemidler"

Dette kan blant annet si oss at elevene jukser mer som en tvangshandling, for å oppnå en god karakter¹.

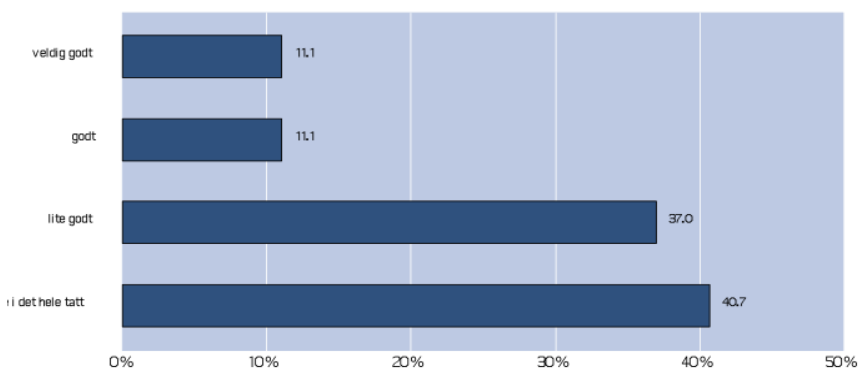
Vår kvalitative undersøkelse viser at elevenes holdninger til juks knytter seg mye til hvor mye man jukser. Her blir et par årstall på en lapp gradert opp mot å kopiere en hel stil eller å ha hatt tilgang på matteprøven i forkant.

"Det er forskjell på planlagt juks og juksing som forekomme²". - "Petter"

"Det kommer ann på hvor mye man har jukset, om det er greit eller ikke" - "Oda"

Ut i fra resultatene i de kvalitative intervjuene, har vi funnet det formålstjenelig å dele juksing inn i to grupper: Den første formen for juks er enkle notater med noen få enkle fakta/formler, *grad 1* av juksing. Denne blir av informantene oppfattet som ubetydelig i forhold til de mer alvorlige forholdene juksing på prøver, *grad 2* juks (store dokumenter/linker på nettet osv). Dette sier oss at elevene i enkelte tilfeller føler juksing er greit, så lenge den utøves i moderate mengder.

Spørsmål i spørreskjema: Påstand: Så lenge jeg ikke blir tatt, spiller det ingen rolle om jeg jukser (*passer veldig godt/godt/lite godt/ikke i det hele tatt*)

På spørsmålet "Så lenge jeg ikke blir tatt, spiller det ingen rolle om jeg jukser", svarer en litt større prosentandel at de føler påstanden passer "veldig godt",

eller "godt", nærmere bestemt 22.2%. Fortsatt mener majoriteten på 77.7 % at dette er en påstand de ikke ser seg enig i. I vår kvalitative undersøkelse kommer det derimot frem et helt annet syn, enn det som kommer frem av spørreundersøkelsen. Intervjuobjektene gir uttrykk for at den største faren ved å jukse, er at det medfører negative konsekvenser som nedsatt ordenskarakter, eller stryk på prøven.

¹Mer om prestasjonspress i kap. 3.7 om "Prestasjonspress som mulig årsaksforklaring"

³ Intervjuobjektet "Petter" utdyper senere i intervjuet at planlagt juks er hvor man i forkant har bestemt seg for å jukse, mens juksing som forekommer er mer tilfeldig. Her kommer han med eksempler som at internettet ved en tilfeldighet er på under prøven, og at man da benytter dette for å oppnå en bedre karakter.

Det faktum at elevene ikke lærer seg det de skal, eller at de bryter en grunnleggende etisk leveregel, blir ikke sett på som et problem. Dette kommer blant annet frem ved de følgende uttalelsene i det kvalitative intervjuet med elevene:

"Juksing spiller mest en rolle dersom en blir tatt" - "Petter"

"En gang på ungdomsskolen ble jeg tatt for å ha lapp i pennalet på en gloseprøve [...] jeg har aldri hatt så dårlig samvittighet før!" - "Oda"

Ut i fra vår kvalitative undersøkelse virker det som samvittighetskvalene forekommer der juksing medfører negative konsekvenser, og ikke dersom man gjør det godt på en prøve ved bruk av ulovlige hjelpemidler. Vi får videre et inntrykk av at det er en lang vei fra å jukse, til faktisk å bli tatt.

Hvis noen andre blir tatt i plagiat er det synd for dem, de skulle vært smartere i juksingen sin". - "Oda"

"Jeg mener de er idioter som klarer å bli tatt" - "Petter"

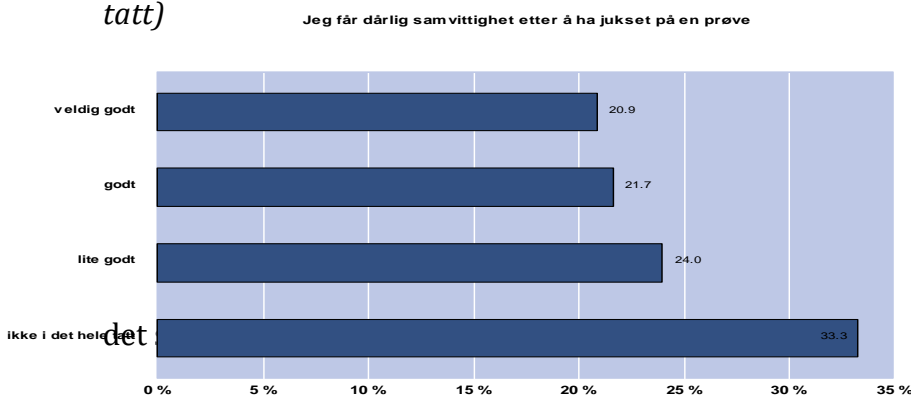
Våre undersøkelser viser at de fleste mener det er galt å jukse, uavhengig av om de blir oppdaget. I flere sammenhenger i det kvalitative gruppeintervjuet kommer det også frem at intervjuobjektene mener det er svært enkelt å jukse, og at de som blir tatt kun har seg selv å takke. Elevene mener lærerne ikke følger med, og på den måten nærmest legitimerer elevenes juks.

4.6 ELEVERS SAMVITTIGHETSKVAL ETTER JUKSING

Underproblemstilling: *"Får elevene dårlig samvittighet etter å ha brukt ulovlige hjelpemidler?"*

Hypotese: Elevene får ikke dårlig samvittighet etter å ha jukset på prøver

Spørsmål i spørreskjema: Påstand: Jeg får dårlig samvittighet etter å ha jukset på en prøve (*passer veldig godt/godt/lite godt/ikke i det hele tatt*)

I den kvantitative undersøkelsen fikk elevene en rekke påstander de skulle krysse av hvorvidt de passet/ikke passet. Ved spørsmål om elevene får dårlig samvittighet etter å ha jukset på en prøve, viser

flertall på 54,4 % gir uttrykk for at de ikke får dårlig samvittighet etter å ha jukset på prøver, mens de resterende prosenter mener det motsatte. Som vist i kapittel 3.3 opplever jentene dårlig samvittighet i større grad enn guttene. I vårt kvalitative gruppeintervju gav også intervjuobjektene lite uttrykk for at verken de eller medelever får dårlig samvittighet etter å ha jukset på prøver. Dette står noe i kontrast til at hele 77.7% syntes det var galt å jukse. Tydeligvis ikke så galt at man trenger få dårlig samvittighet...

"Nei, jeg får faktisk ikke skyldfølelse"

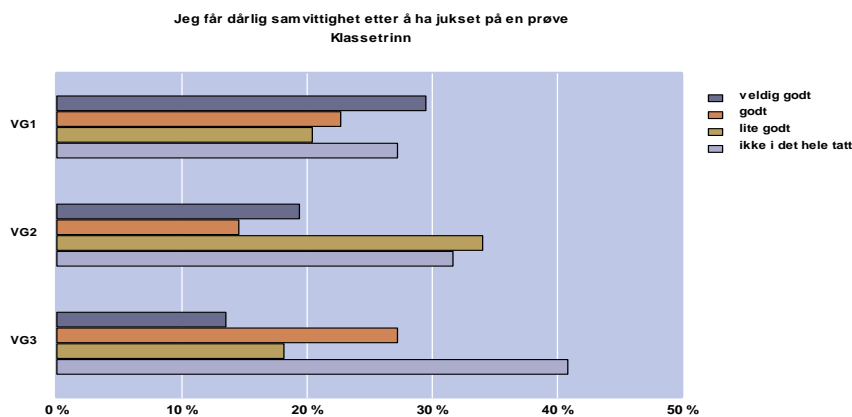
- "Oda"

Vårt inntrykk er at elever får mindre skyldfølelse desto mer de jukser på prøver. For mange er det enklere å jukse, dersom man tidligere har kommet unna med det, uten at det fikk noen negative konsekvenser. Det er dermed tenkelig å føre likhetstrekk mellom de nærmere 60% som til en viss grad har jukset på prøver (se kap. 3.1) og de 57.3% som svarer at de ikke får dårlig samvittighet etter å ha jukset på prøver. De kvalitative resultatene underbygger også en slik antakelse:

"Når man har jukset en gang og sluppet unna med det, får man følelsen av at dette gikk jo greit og så bare fortsetter du"

- "Oda"

Noe som i stor grad overrasker oss, er at differansene mellom klassetrinnene er såpass øyenfallene.

Ved avlesning av tabellen ser man at ved økende klassetrinn, synker elevenes "moralsk kompass". 52 % av elevene på VG1 får dårlig samvittighet etter å ha jukset på

prøver, noe som er 11.3% mer enn det tallene viser for VG3.

Dette underbygger vår teori om at erfaring med bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver, som trolig i liten grad er blitt oppdaget, fører til færre samvittighetskvaler blant elevene. Dette kan igjen rette spørsmål om det eksisterer en "juksekultur" blant elevene, som utvikler seg i løpet av den videregående skolen.

Vi kan konkludere med at elevenes samvittighetskvaler etter å ha brukt ulovlige hjelpemidler er svært delt, der et knapt flertall gir uttrykk for at de ikke får dårlig

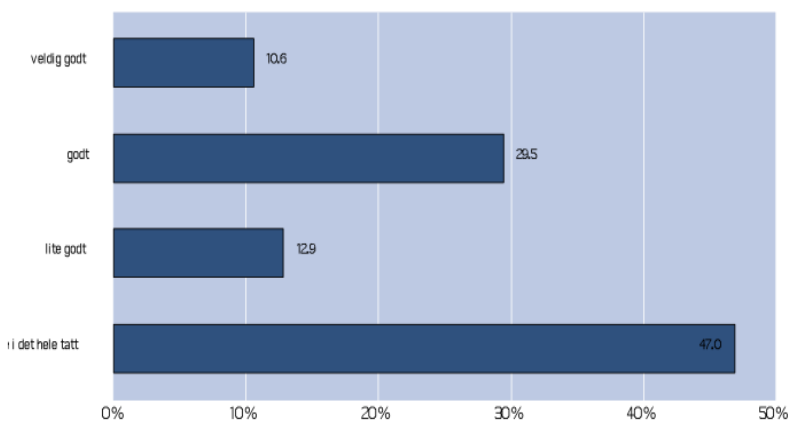
samvittighet etter å ha jukset på prøver. Det er sannsynlig at det blir enklere for eleven å jukse, dersom de tidligere har opplevd at dette ikke har medført noen negative konsekvenser. Vi velger å kalle dette *dominoeffekten*, der det ikke trengs like mye kraft for å velte de andre brikkene, altså å jukse igjen ved en senere anledning, enn det gjorde å velte den første brikken, der man jukset for første gang.

4.7 PRESTASJONSPRESS SOM MULIG ÅRSAKSFORKLARING

Underproblemstilling: "Jukser elever i fagene som en følge av et økende prestasjonspress?"

Hypotese: Vi tror en mulig forklaring på hvorfor elevene tyr til bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver, er et stort karakter- og prestasjonspress.

Spørsmål i spørreskjema: Påstand: Jeg jukser fordi presset på skolen blir for stort. (*passer veldig godt/godt/lite godt/ikke i det hele tatt*)

I det kvantitative spørreskjemaet kom vi med en rekke utsagn. Her skulle elevene kategorisere uttalelsene etter hvor godt de kjente seg igjen i dem.

følge av prestasjonspress, mens 47.0 % ikke føler påstanden "ikke passer i det hele tatt". Selv om det er flere som ikke kjenner seg igjen i påstanden, viser resultatene likevel at et betydelig antall av elevene føler seg tvunget til å ty til illegale metoder for å oppnå de karakterene som forventes, noe som samsvarer med vår hypotese.

Elevene i vårt kvalitative gruppeintervju gir også uttrykk for at prestasjonspress er en utbredt årsaksforklaring på bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver. Mange elever føler de faglig ikke oppnår de resultatene som forventes av dem, og ser derfor ingen annen mulighet enn å jukse.

"Det er veldig mange prøver [...] folk har mye press på seg for å gjøre det bra på skolen".

- "Oda" (elev)

Også lærerne i de kvalitative undersøkelsene ser på prestasjonspress som et utbredt fenomen ved skolen. Lærerne har også et inntrykk av at enkelte elever ikke føler de strekker til faglig, og derfor tar bruk ulovlige hjelpemidler på prøver for å oppnå de forventede resultatene.

"Mange jeg tar i å jukse legger alle kortene på bordet, og forklarer at de føler de ikke strekker til" - "Karen" (lærer)

I dag er det ved de fleste høyskoler, universiteter og yrker krav om betydelig teoretisk bakgrunnskompetanse, og helt ned i 12års alderen blir barn og unge vurdert med karakterer og tilbakemeldinger fra lærere. For mange kan det da kanskje virke tvingende nødvendig å jukse, for igjen å sikre seg gode fremtidsutsikter.

De kvalitative intervjuobjektene var ikke samstemte om prestasjonspress som en av hovedårsakene til at elever jukser på prøver. Latskap, dårlige arbeidsvaner og mange prøver ble også nevnt som mulige forklaringer.

"Jeg tror juksing kommer av latskap, eller at man ønsker å gjøre det veldig, veldig bra på en prøve" - "Petter" (elev)

"Det er veldig mange prøver [...] folk har mye press på seg for å gjøre det bra på skolen". - "Oda" (elev)

Vi kan konkludere med at 2 av 5 elever jukser på prøver som følge av følelsen av en prestasjonsorientert skole. Som vist i kapittel 3.3, er det her jentene som i størst grad opplever prestasjonspress. En mulig årsak til dette er at jenter generelt sett gjør det bedre på skolen, og opplever dermed større press for å prestere godt. Som elever ved Langhaugen har vi selv opplevd at det stilles høye krav til oss fra lærernes side, der alle tar det som selvsagt at vi prioriterer *deres* fag. Mange lærere tar heller ikke hensyn til at vi f.eks. allerede har to prøver, en fremføring og innlevering i den perioden de velger å ha sin prøve. Selv om skolen sin policy er et maksimum på to prøver per uke, har vi ved flere anledninger opplevd at dette ikke blir etterfulgt. Vi har blant annet hatt *fire heldagsprøver* i løpet av en periode på *åtte dager*. Å ty til juks er selvsagt ikke en akseptabel reaksjon på dette, men dersom lærerne og administrasjonen vil at elevene skal ha muligheten til å prestere sitt ytterste, burde de kanskje blitt flinkere å tilpasse arbeidsmengdene.

Kapittel 5

KONKLUSJON

5.1 OPPSUMMERING AV STUDIENS VIKTIGSTE FUNN

Vårt forskningsprosjekt har hatt som utgangspunkt å se på omfanget og holdninger blant elever knyttet til bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver. Vi har også hatt et ønske om å se på i hvilken grad datamaskin gjør dette enklere å jukse, og om lærerne har en annen oppfatning av omfanget av juksing på prøver, enn det som faktisk forekommer. I løp av den perioden vi har forsket på bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver, har vi fått innblikk i mye interessant. Enkelte momenter har vært mer overraskende enn andre. I dette avsluttende kapittelet vil vi fremheve våre viktigste funn, og deretter prøve å komme med et mer helhetlig svar på studiens problemstilling.

Omfang

"I hvor stor grad bruker elever på Langhaugen VGS ulovlige hjelpemidler på prøver?"

Våre undersøkelser viser at bruken av ulovlige hjelpemidler er utbredt på Langhaugen, der nærmere 3 av 5 elever har jukset i større eller mindre grad.

Lærernes oppfatning av omfanget

"Har lærerne en annen oppfatning av omfanget, enn det elevene viser i undersøkelsen?"

I underkant av 1 av 5 lærere mener det ofte forekommer juks på prøvene. Bruken av ulovlige hjelpemidler er med andre ord mer utbredt enn det lærerne ser for seg.

Kjønnsmessige forskjeller

"Er det forskjell på jenter og gutter med hensyn til forekomst av og holdning til juks?"

Funnene våre viser at juksing forekommer i størst grad hos jentene, og at de føler også større prestasjonspress og mer dårlig samvittighet.

Datamaskin og juksing

"Føler både lærere og elever at det blir enklere å jukse med datamaskin som hjelpemidler?"

Det viser seg at både lærere og elever mener det blir enklere å jukse dersom prøvene er på data.

Elevers holdning til juks

"Føler elevene det er greit å bruke ulovlige hjelpemidler på prøver?"

Til tross for at 3 av 5 elever i større eller mindre grad har jukset på prøver, viser det seg at det store flertallet av elevene ikke mener det er greit å bruke ulovlige hjelpemidler på prøver. Grad 1 juks, (se delkapittel 3.5) med enkle formler og stikkord, er i større grad

sosialt akseptert enn de mer alvorlige tilfellene av juksing. De alvorlige tilfellene er grad 2 juks, med større dokumenter og direkte avskrift fra internettet. Funnene våre viser også at det hos jenter i mindre grad er sosialt akseptert å jukse.

Elevenes samvittighetskvaler

"Får elevene dårlig samvittighet etter å ha brukt ulovlige hjelpemidler?"

Et flertall av elevene får ikke dårlig samvittighet etter å ha jukset på prøver. *Dominoeffekten*, (se delkapittel 3.6) gjør det lettere for elever som har jukset tidligere uten negative konsekvenser, å jukse igjen ved en senere anledning. Av de som får dårlig samvittighet er jentene overrepresentert.

Prestasjonspress som mulig årsaksforklaring

"Jukser elever i fagene, som en følge av et økende prestasjonspress?"

En betydelig del av elevene jukser på prøver som følge av prestasjonspress, der nærmere 2 av 5 elever i vår kvantitative spørreundersøkelse svarer at de jukser fordi presset på skolen blir for stort. Elevene føler de faglig ikke oppnår de resultatene som forventes av dem, og ser dermed ingen annen mulighet enn å jukse seg til bedre faglige tilbakemeldinger.

5.2 Perspektiv

"I hvor stort omfang benytter allmennelever på Langhaugen videregående skole ulovlige hjelpemidler på prøver, og hvilke holdninger har lærere og elever til fenomenet juksing?"

På Langhaugen videregående skole er det liten sosialt aksept med hensyn til juks, men likevel viser undersøkelsene våre at 3 av 5 elever har jukset i større eller mindre grad. En mulig forklaring er at det de siste 20 årene har oppstått et økt karakterpress (Andresen, Henningsen og Kval, 2007), der elever blir gradert opp mot hverandre. Med utviklingen av velferdsstaten Norge er det nå mye større sosial mobilitet enn tidligere, noe som fører til at det blir mye lettere å klatre/falle i det sosiale rangstigen. Skolen er dermed et av samfunnets første sjekkpunkt for å plassere elever på den sosiale rangstigen; mye av deres sosiale status avhenger av den enkeltes kulturelle kapital, og for å få en høy kulturell kapital må en derfor ta høyere utdanning.

Det hevdes at "glasurgenerasjonen" har dårlige arbeidsvaner (Hersoug, 2004), noe som kan tenkes å være et resultat av velstandsutviklingen. "Glasurgenerasjonen" er en betegnelse på dagens generasjon av ungdom som lever på godene som allerede er bygget opp i landet vårt ("Glasurgenerasjonen", 2007). De preges av å ha fått mye

bekreftelse fra foreldre, uten å bli stilt krav til. De unge forventer positiv oppmerksomhet for alt de gjør. Hvis man da ikke automatisk får den ventede bekreftelse i form av gode karakterer, kan en del ungdom føle det som om de ikke får det de har rett på. Kanskje oppleves skolen som kjedelig, og de mister motivasjonen. Mange krever det de opplever som sin rett, da blant annet ved å jukse seg til sine "rettmessige karakterer". Dette er problematisk; dersom flere ungdommer stadig overskrider normgrenser uten å få dårlig samvittighet – om "alle andre gjør det, så hvorfor skal ikke jeg også?"

I løpet av forskningsprosessen har vi fått et inntrykk av at de som jukser kan deles inn i to underkategorier: De som jukser som følge av høye forventninger, og de som jukser som et resultat av latskap.

1. For det første er det dem som jukser som en følge av høye forventninger til egen prestasjon, der forventningene overstiger det eleven føler hun/han faglig har anledning til å prestere.

En forklaring på sosiale utdanningsforskjeller er en teori som bygger på ungdoms sosiale posisjoner (Andresen, Henningsen, Kval 2007:133). Når ungdom søker å beholde eller høyne sin sosiale posisjon, da er gjerne forventningene til egne prestasjoner høye, (Lau, 2005) videre utdanning vil være nødvendig for å tilfredsstille forventningene ikke bare til foreldrene, men også til seg selv. I et prestasjonsrettet samfunn blir utdanning avgjørende for ditt fremtidige yrkesliv. I dag kreves det svært gode karakterer for å kunne ta prestisjefulle utdanninger. Når elevene opplever forventninger om å ta utdanningsvalg de ikke har den faglige kompetansen til, vil det oppstå uoverensstemmelser. Vår teori er at disse elevene i større grad velger å ta i bruk ulovlige hjelpemidler på prøver.

2. Den andre gruppen av jukserne er dem som bruker ulovlige hjelpemidler på prøver som et resultat av latskap. Her velger man "den enkle løsningen" for å slippe å bruke unødvendig mye tid og energi på skolerelatert arbeid.

Denne kategorien av jukserne viser i stor grad tegn til dårlig arbeidsmoral. Elevene er her svært umotivert når det kommer til skolearbeid, men føler gjerne at de likevel må få rimelig gode karakterer for å bli sosialt akseptert. Høyere utdanning har gått fra å være noe en liten elite tok, til å bli noe de fleste velger å ta (Andresen, Henningsen, Kval 2007:129). I dag er det blant annet større behov for kompetanse innenfor mange yrker, enn det krevdes tidligere. Sagt på en annen måte: det er stadig færre jobber som ikke krever noen form for utdanning. I stor grad er både individets og samfunnets

forventninger at man tar videre utdanning. For dem som ønsker gode karakterer ved minst mulig arbeid, blir ofte svaret *juks*.

Våre funn viser at det finnes markante forskjeller mellom jenter og gutter som jukser. Jenter jukser mer enn gutter, og opplever samtidig et større prestasjonspress. Undersøkelsen vår viser at det nettopp er jentene som i høyest grad opplever dårlig samvittighet etter å ha jukset på prøver. Dette funnet kan knyttes til "flink pike syndromet". Kvinner er tradisjonelt lært opp til at deres verdi avhenger av deres prestasjoner (Syvertsen, 2006 "Flink-pike syndromet"). I utdanningssammenheng føler jenter i større grad enn gutter at de må prestere toppkarakterer for å innfri de rolleforventningene som stilles til deres statusrolle som *jente*. Disse rolleforventningene i henhold til "flink pike syndromet", altså å være pliktoppfyllende, snill og hardtarbeidende. Det er disse jentene som jobber til de blir syke, og i enkelte tilfeller får psykiske problemer dersom de ikke innfrir rolleforventningene om toppkarakterer.

Vår teori er at jenter som en følge av "flink pike syndromet" i større grad enn gutter har uoverkommelige forventninger til egne skoleprestasjoner. Når forventning og realitet ikke samsvarer, tyr flere til metoder som bruk av ulovlige hjelpemidler på prøver. Dette er en metode som i liten grad blir oppdaget, og dermed får ikke samfunnet inntrykk av at jenter bryter reglene. På denne måten opptrer jentene som "de usynlige" klassesynderne, og på denne måten opprettholder de sin "flink pike" posisjon. Vi vil ikke påstå at jenter gjør det bedre på skolen som et resultat av juksing, men at jenters forventninger til faglige resultater skaper uoverensstemmelser som i enkelte tilfeller innfries ved bruk av ulovlige hjelpemidler.

Dersom vi skulle forsket videre på temaet "juksing i skolen", ville vi i større grad prøvd å kartlegge prestasjonskravene som stilles til jenter, og hva dette medfører. Dette er i høyeste grad et dagsaktuelt emne, som gjenspeiler et kjønnsdelt samfunn.

Vår avsluttende konklusjon er at juksing forekommer i stor grad, og både mobil og PC (se 4.4) benyttes til dette formål. Skal man redusere problemet er det nødvendig å både bevisstgjøre elevene etisk, og å forfølge deres holdninger oppover i klassetrinnene. Når så stor andel av juks foregår med digitale verktøy vil reduksjon i bruk av disse kunne minske forekomsten av juks. Både etisk oppfølging, hvordan prøver praktisk gjennomføres og hvordan man kontrollerer digitaliserte oppgaver med hensyn på kopiering, må samkjøres for å minke andelen av "de usynlige" klassesynderne.

Etterord

Vi har nå fremstilt vår undersøkelse og resultater for dere i denne forskningsrapporten. I løpet av skriveprosessen og etterarbeidet har vi, som vist i metodekapittelet, sett at enkelte ting kunne blitt gjort annerledes. Alt i alt synes vi likevel at prosessen har vært interessant og spennende, og vi er selv fornøyd med det endelige resultatet.

Underveis har vi hatt våre utfordringer. Det tok blant annet litt tid før vi klarte å sette oss inn i det statistiske programmet NSD-stat, men etter hvert viste det seg at programmet var et svært nyttig hjelpemiddel for å analysere de dataene vi hadde samlet inn. Det har også vært en utfordring å finne relevant forskning med hensyn på temaet juksing. Vi fant ut at det var gjort lite relevant forskning i Norge angående juksing i den videregående skole. Vi snudde dette til en gulrot; ved å selv forske på emnet, og dermed sette temaet i ett søkelys for en debatt rundt emnet juks i den videregående skole.

Dagens ungdom er Norges fremtidige ledere. Skal vi videreutvikle en innovativ- og kreativ velferdsstat, er Norge avhengig av at ungdom innehar den kunnskapen som kreves av dem, og ikke har jukset den til seg.

Samarbeidet blant oss i forskningsgruppen har fungert veldig bra, til tross for enkelte uoverensstemmelser. Til tider har vi tenkt mye i de samme banene, noe som har ført til flere diskusjoner om reviderte arbeidsmetoder, for å best mulig kunne belyse problemstillingen.

Underveis har vi fått god faglig støtte og konstruktive tilbakemeldinger fra vår lærer i Sosiologi og Sosialantropologi og veiledning fra Universitetet i Bergen. Vi har også opplevd samarbeidsvillige elever og lærere, som i våre kvantitative og kvalitative undersøkelser i stor grad har bidratt til å realisere denne forskningsrapporten. Vi vil derfor rette en stor takk til dem!

Vi vil avslutte med et lite utdrag fra Ludvig Holbergs skuespill "De Usynlige", skrevet i 1724:

"Hvis denne Usynlighed ikke i Dag bliver forvandlede til Synlighed, dør jeg af Utaalmodighed."

Andreas, Sondre, Katrine

Bergen 20.04.2010

KILDELISTE

Andresen, Henningsen, Kval 2007:133

Individ og fellesskap, VG2 *forklaringer på utdanningsforskjeller*

Barbogen: 1 av 20 jukser på eksamen, 2010

Nedlastet: 13.04.10

Url: <http://universitas.no/nyhet/54732/1-av-20-har-jukset-pa-eksamen/>

Bjørnstad: 205 elever mistenkt for juks

Nedlastet: 21.01.10

Url: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/elevavisen/artikkel.php?artid=514051>

Hersoug, 2004 "Glasurgenerasjonen"

Nedlastet: 22.03.10

Url: <http://www.dagbladet.no/kultur/2004/01/25/389241.html>

Johannessen, Olaisen, 1995: *Prosjekt*

Lau, 2005 "Egne prestasjonskrav"

Nedlastet: 10.04.10

Url: <http://www.stami.no/?nid=8004&lcid=1044>

Meland: Slik jukser skoleelevene

Nedlastet: 23.03.10

Url: <http://www.dagbladet.no/kunnskap/2005/02/09/422916.html>

Pettersen, Tove, 2007: *Skriv, fra metode til idé*

Politikkavisen: Sentio Research Norge overtar

Nedlastet: 21.01.10

Url: http://politikkavisen.no/www_Dbufetat_Dno/_frame_9934_1_7751_11515_122_511175357_32_4588_23_EUTF8.html

Syvertsen, 2006 "Flink-pike syndromet"

Nedlastet: 14.04.10

<http://universitas.no/leserbrev/47616/-flink-pike-syndromet>

SSB: gjennomsnittlige karakterer

Url: <http://www.ssb.no/kargrs/tab-2009-12-03-02.html>

Nedlastet: 04.04.10

Utvalgene vedrørende videnskabelig uredelighet

Nedlastet: 25.03.10

Url: [Http://www.fi.dk/publikationer/2007/aarsberetning-2006-udvalgene-vedroerende-videnskabelig-ure/UVVU2006.pdf](http://www.fi.dk/publikationer/2007/aarsberetning-2006-udvalgene-vedroerende-videnskabelig-ure/UVVU2006.pdf)

Wikipedia: Akademisk uredelighet

Nedlastet: 18.03.10

Url: http://en.wikipedia.org/wiki/Academic_dishonesty

Wikipedia: "Glasurgenerasjonen", 2007

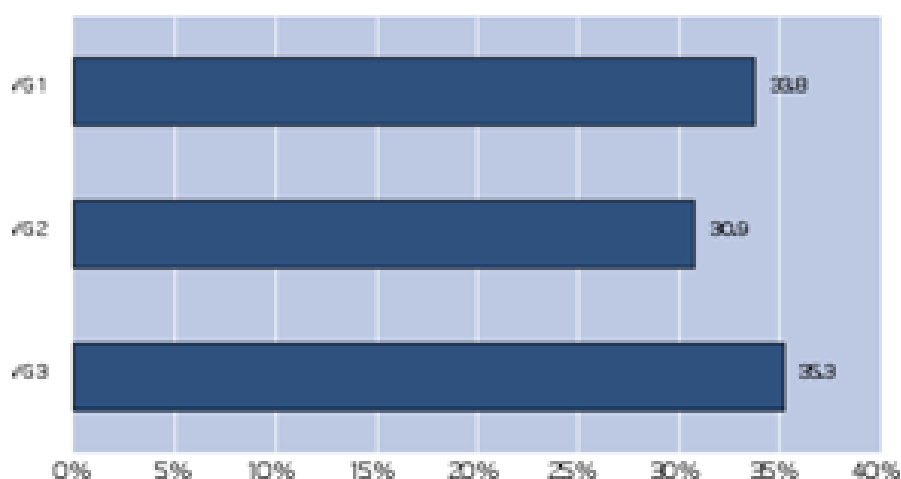
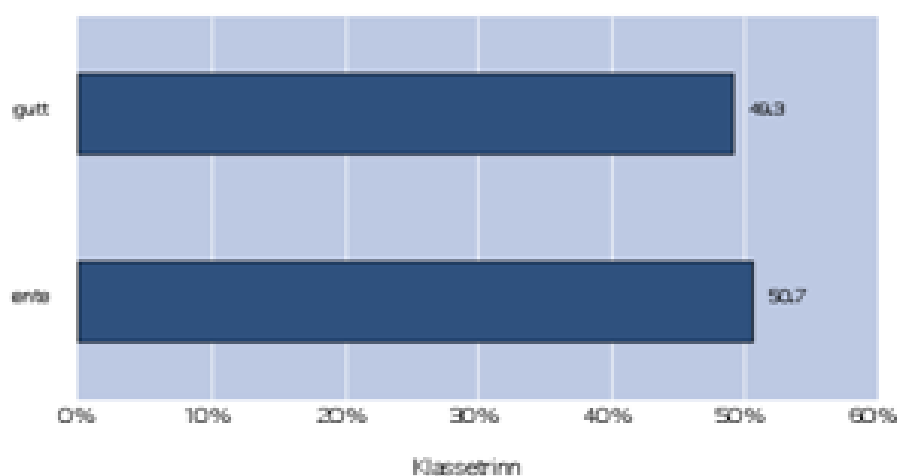
Nedlastet: 12.04.10

<http://no.wikipedia.org/wiki/Glasurgenerasjonen>

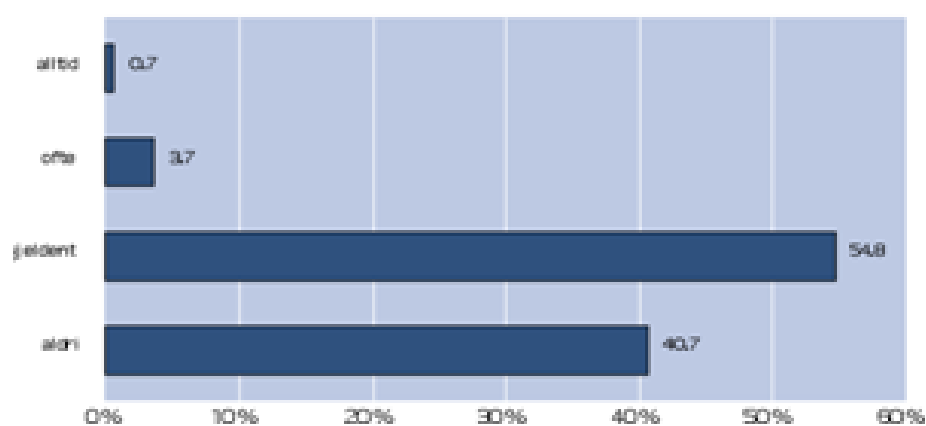
Vedlegg 1

TABELLER ELEVER

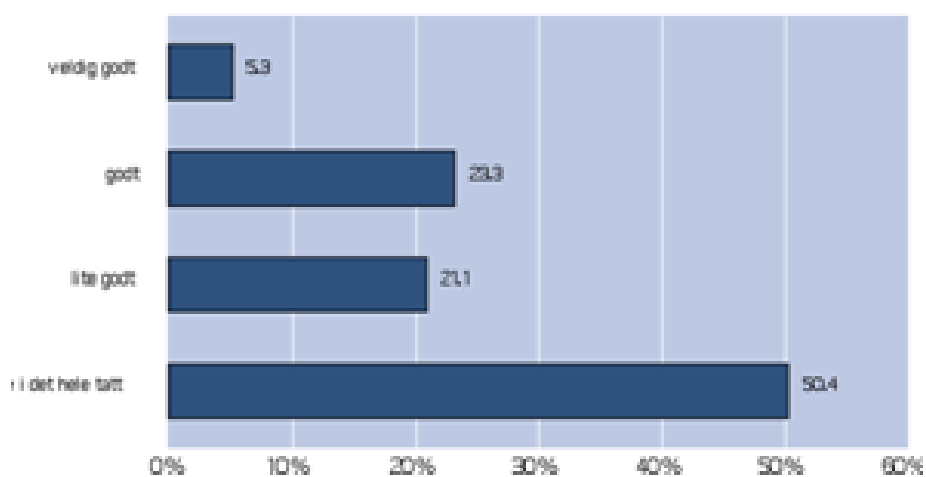
Kjønn

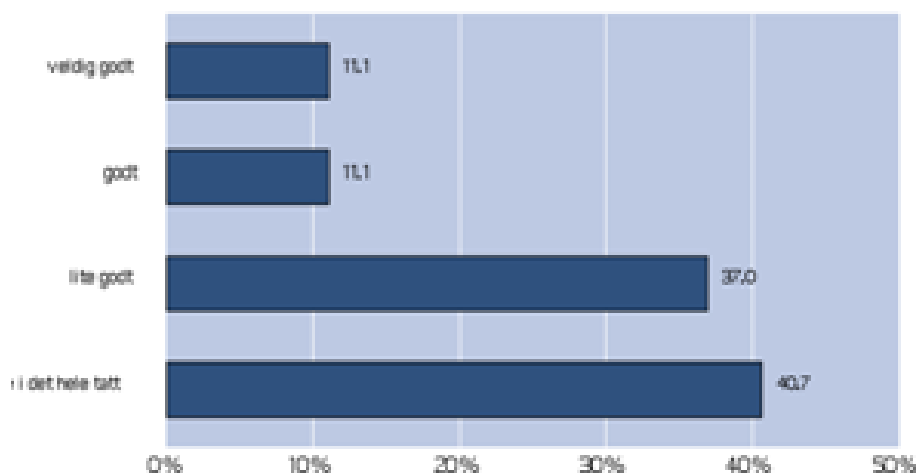
I hvor stort omfang bruker du hjelpemidler på som ikke er tillat på prøver (juku)?

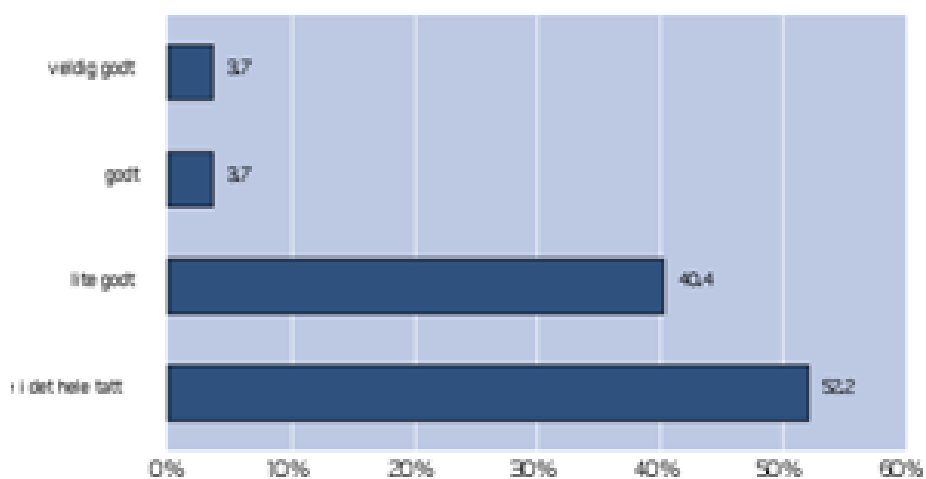
Det blir enklere å jukse, fordi andre gjør det

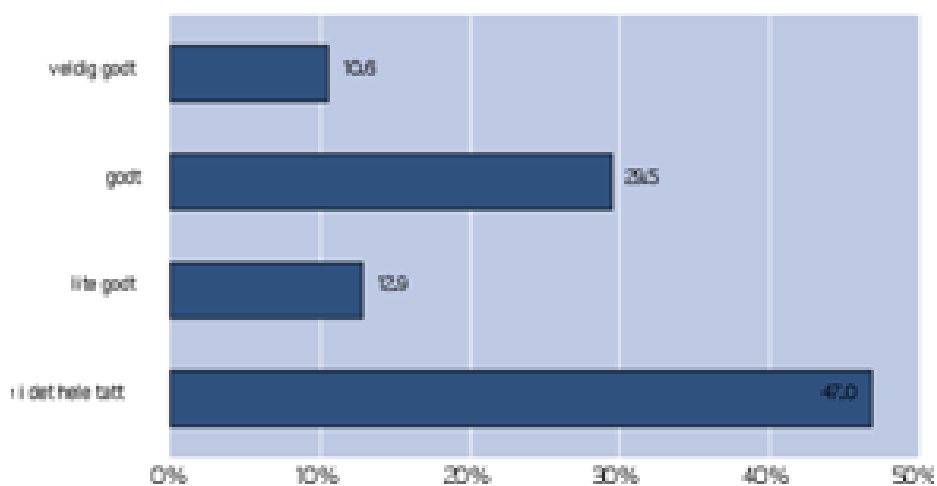
Så lenge jeg ikke blir tatt, spiller det ingen rolle om jeg jukset

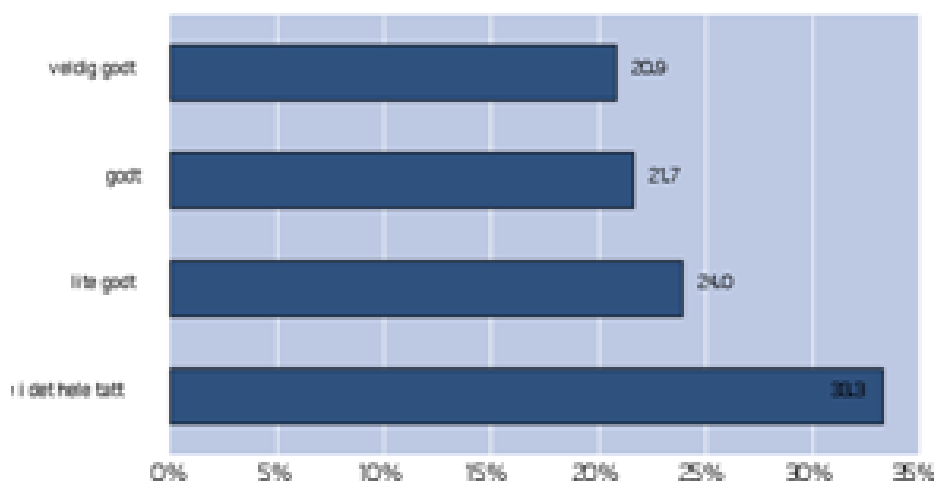
Det er greit å jukse på prøver

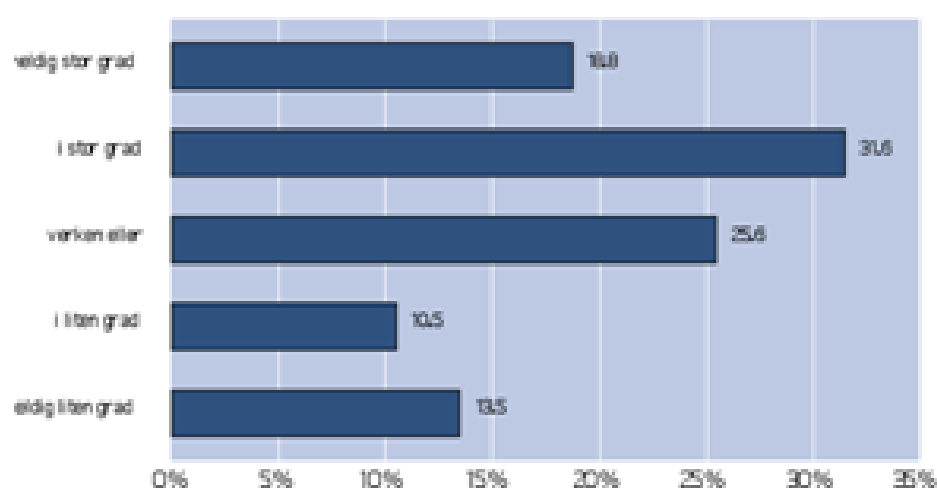
Jeg jukser fordi presset på skolen blir for stort

Jeg får dårlig samvittighet etter å ha jukset på en prøve

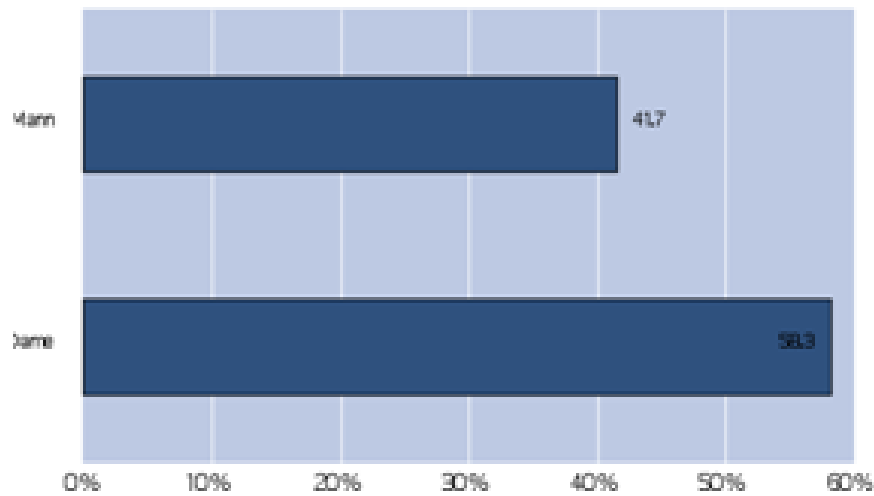

Føler du det blir enklere å bruke hjelpemidler som er tillat, når prøvene er på data?

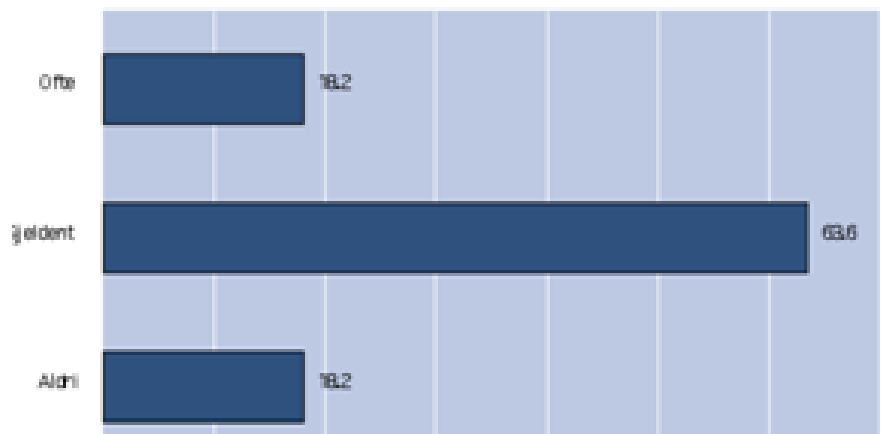

TABELLER LÆRERE

Kjønn

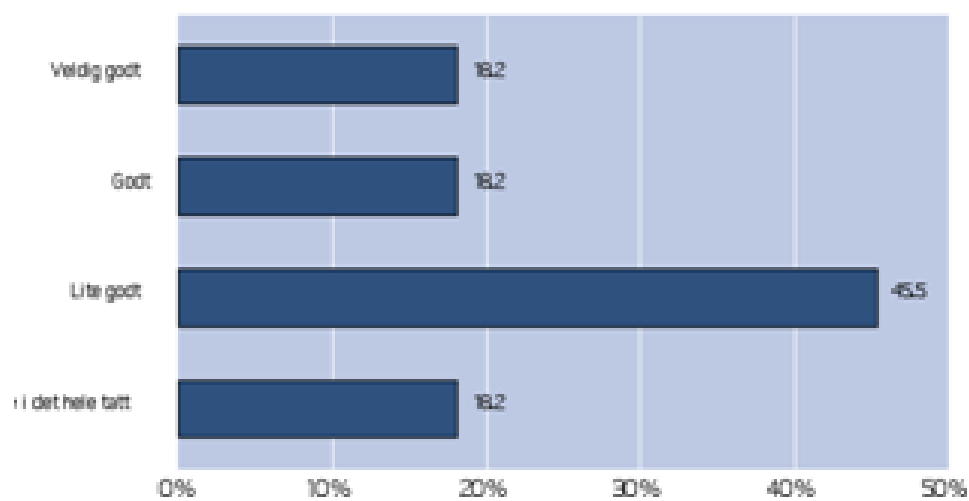

• stort omfang opplever du at det blir brukt hjelpemidler som ikke er tillatt på prøver (juks)?

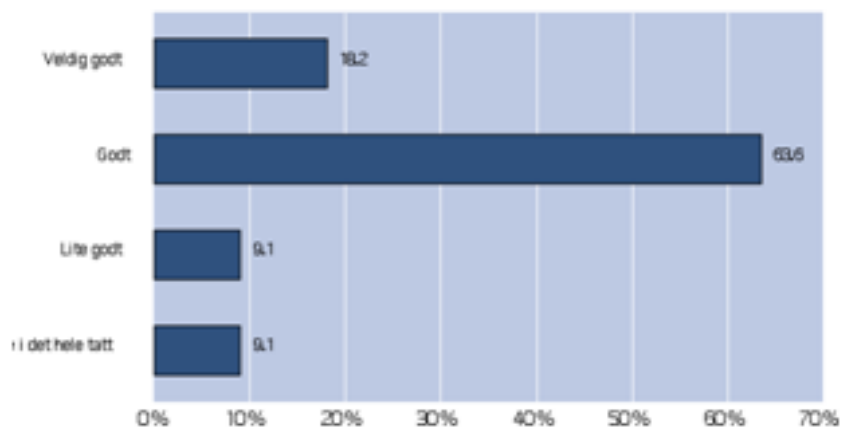
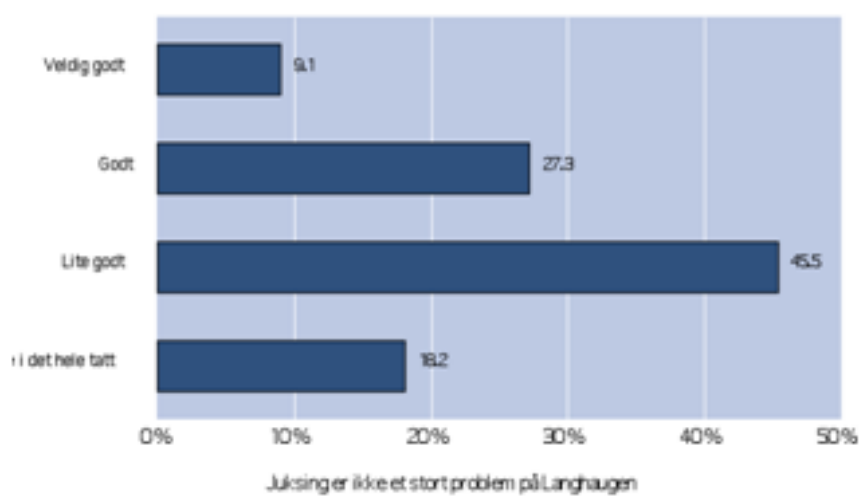
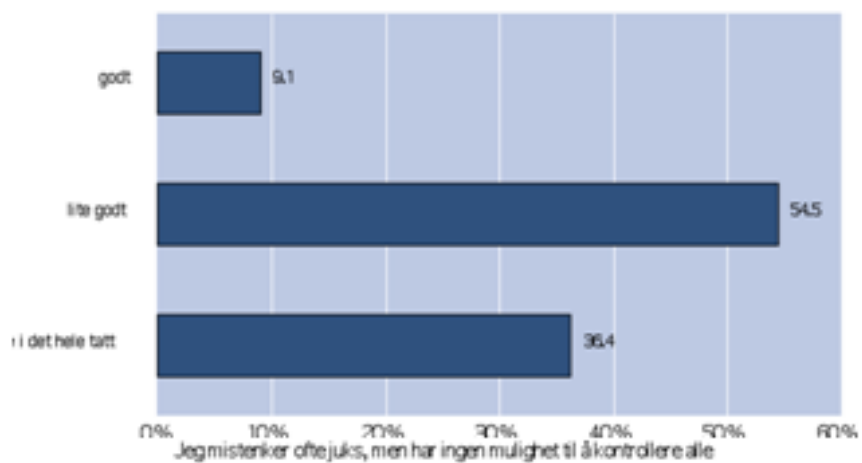
Hvis jeg tar en elev i juksing, forandrer min holdning seg til eleven

%

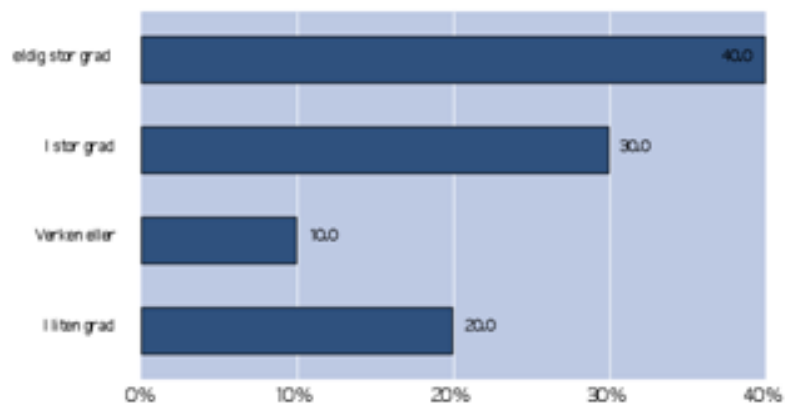
TABELLER LÆRERE

Jeg føler elever på Langhaugen har en dårlig holdning ovenfor jukse

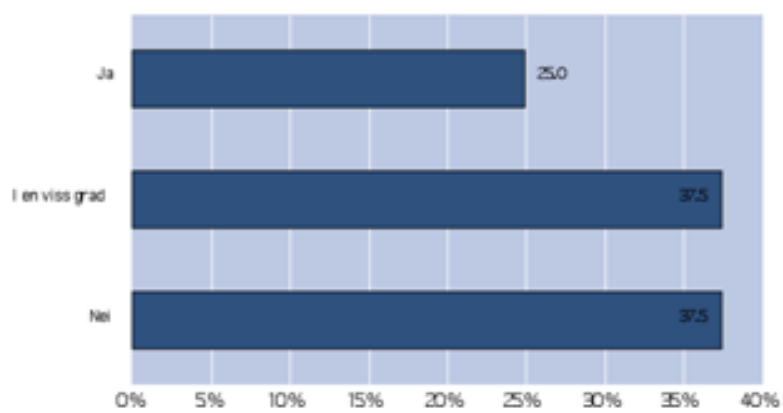

TABELLER LÆRERE

Opplever du det enklere for dine elever å bruke hjelpemidler som ikke er tillat, når prøvene er på data?

Ikke har noen prøver på data, er dette fordi du da tror det blir enklere å bruke hjelpemidler som ikke er tillat

Vedlegg 2

Spørreundersøkelse elever – Langhaugen VGS

Jeg er

gutt

jente

Og går i:

VG1

VG2

VG3

I hvor stort omfang bruker du hjelpemidler som ikke er tillat på prøver (juks) ?

alltid ofte sjeldent aldri

Hvis du har benyttet deg av dette, hvilke hjelpemidler har du brukt?

(du kan krysse av for flere)

jukselapp/skriblerier

mobil

dokumenter på data

internett

kommunikasjon

annet

Hvor godt passer de følgende påstandene for deg?

	Veldig godt	godt	Lite godt	Ikke i det hele tatt
Det blir enklere for meg å jukse, fordi andre gjør det				
Så lenge jeg ikke blir tatt, spiller det ingen rolle om jeg jukser				
Det er greit å jukse på prøver				
Jeg jukser fordi presset på skolen blir for stort				
Jeg får dårlig samvittighet etter å ha jukset på en prøve				

Føler du det blir enklere å bruke hjelpemidler som ikke er tillat, når prøvene er på data?

i veldig stor grad

i stor grad

verken eller

i liten grad

i veldig liten grad

Vedlegg 3

Spørreundersøkelse – Langhaugen VGS

Jeg er

gutt

jente

I hvor stort omfang opplever du at det blir brukt hjelpemidler som ikke er tillat på prøver (juks)?

- alltid ofte sjeldent aldri

Hvis du har opplevd dette, hvilke hjelpemidler blir brukt mye?
(du kan krysse av for flere)

- jukselapp/skriblerier
 mobil
 dokumenter på data
 internett
 kommunikasjon
 annet

Hvor godt passer de følgende påstandene for deg?

	Veldig godt	godt	Lite godt	Ikke i det hele tatt
Hvis jeg tar en elev i juksing, forandrer min holdning seg til eleven				
Jeg føler eleven på Langhaugen har en dårlig holdning ovenfor juks				
Jeg mistenker ofte juks, men har ingen mulighet til å kontrollere alle				
Juksing er ikke et stort problem på Langhaugen				

Opplever du det enklere for dine elever å bruke hjelpemidler som ikke er tillat, når prøvene er på data?

- i veldig stor grad
 i stor grad
 verken eller
 i liten grad
 i veldig liten grad

Dersom du ikke har noen prøver på data, er dette fordi du da tror det blir enklere å bruke hjelpemidler som ikke er tillatt?

- ja til en viss grad nei

Vedlegg 4

Intervjuguide elever: Bruken av ulovlige hjelpemidler i skolen

Hvilken klasse går du i?

Jukser du på prøver?

- frekvens – hvor ofte?
- hvilke hjelpemidler?

Opplever du at det er en juksekultur på Langhaugen?

- frekvens – i hvilken grad?
- Hvilke hjelpemidler opplever du ofte blir brukt?
- kjønnsmessige forskjeller?
- andre blir tatt i juks – påvirker det deg?

Er juksing på prøver et reelt alternativ for deg?

- frekvens - finnes det ulik grad av juksing?
- spiller det ingen rolle så lenge du ikke blir tatt?
- press på skolen?
- ufortjent dersom juks?
- fordi alle andre også jukser?

Jukser du som en følge av et økende prestasjonspress?

- hvorfor?
- for mange prøver?
- flere muntlige prøver?

Føler du det blir enklere å bruke hjelpemidler som ikke er tillat, når prøvene er på data?

- fortell
- passer lærerne godt på?
- forbedringer?

Har din holdning til juks endret seg i løpet av perioden ungdomsskole – videregående?

- fortell.
- frekvens – i hvor stor grad?
- data?

Vedlegg 5

Intervjuguide lærere: Bruken av ulovlige hjelpemidler i skolen

Hvor lenge har du jobbet som lærer?

I hvor stort omfang opplever du at det blir brukt hjelpemidler som ikke er tillat på prøver (juks)?

- frekvens – i hvilken grad?
- Hvilke hjelpemidler?

Opplever du at det er en juksekultur på Langhaugen?

- fortell.
- frekvens – i hvilken grad?
- årsak?

Har du tatt elever i juks?

- frekvens – hvor ofte?
- hvilke hjelpemidler?
- angrer de?
- konsekvenser?

Hva opplever du som årsaken til at elever jukser?

- fortell?
- enklere/data/andre gjør det?
- press på skolen?
- dårlig kapasitet? ikke mulighet for å passe på alle?

Føler du det blir enklere for elevene å jukse, dersom prøvene er på data?

- frekvens – i hvilken grad?
- har du prøver på data? Hvorfor, hvorfor ikke?

Hvilke forhåndsregler tar du for å unngå juks?

Dersom du ikke har noen prøver på data, er dette fordi du da tror det blir enklere å bruke hjelpemidler som ikke er tillatt?

- frekvens – i hvilken grad?
- erfaringer?